

МАТЕРІАЛИ ПЛЕНУМУ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Виступ Голови Вищого адміністративного суду України І. Х. Темкіжева на засіданні Пленуму Вищого адміністративного суду України 30 вересня 2013 р.

Шановні учасники засідання Пленуму Вищого адміністративного суду України!

Шановні колеги!

Вітаю вас на черговому засіданні Пленуму Вищого адміністративного суду України.

Передусім зверну увагу на те, що у звітному періоді адміністративні суди здійснювали судочинство в умовах продовження реформування законодавства, зокрема з урахуванням змін, яких зазнав Кодекс адміністративного судочинства України, а також змін у податковому, митному, земельному, пенсійному законодавстві. Застосовувалися нові закони України: «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань удосконалення діяльності прокуратури», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» тощо.

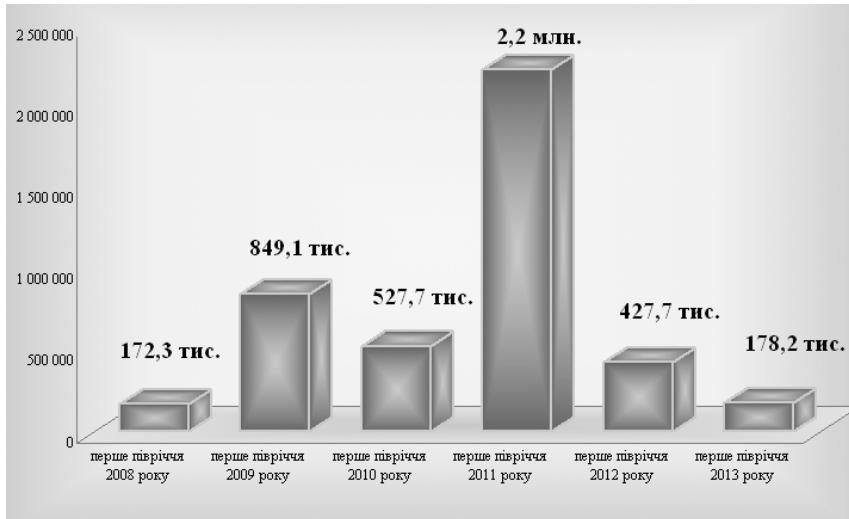
З урахуванням того, що в роботі Пленуму беруть участь голови апеляційних адміністративних судів, є нагода проаналізувати стан здійснення правосуддя адміністративними судами за підсумками діяльності в першому півріччі 2013 року та окреслити відповідні заходи щодо його подальшого удосконалення.

І. Здійснення адміністративного судочинства місцевими адміністративними судами

Отже, аналіз даних статистичної звітності місцевих адміністративних судів (окружних адміністративних судів та місцевих загальних судів як адміністративних судів) за перше півріччя 2013 року свідчить про продовження тенденції до зменшення кількості звернень до цих судів, яка намітилася у попередніх звітних періодах.

Як видно з наведеної гістограми (див. гістограму на с. 6), упродовж першого півріччя 2013 року до місцевих адміністративних судів надійшло понад 178 тисяч справ і матеріалів, що майже у 2,5 раза менше, ніж за шість місяців першого півріччя 2012 року (427 667).

Динаміка надходження справ і матеріалів до місцевих адміністративних судів у першому півріччі 2008–2013 років

Таке зменшення відбулося за рахунок справ, пов'язаних із соціальними виплатами, предметно підсудних місцевим загальним судам як адміністративним судам.

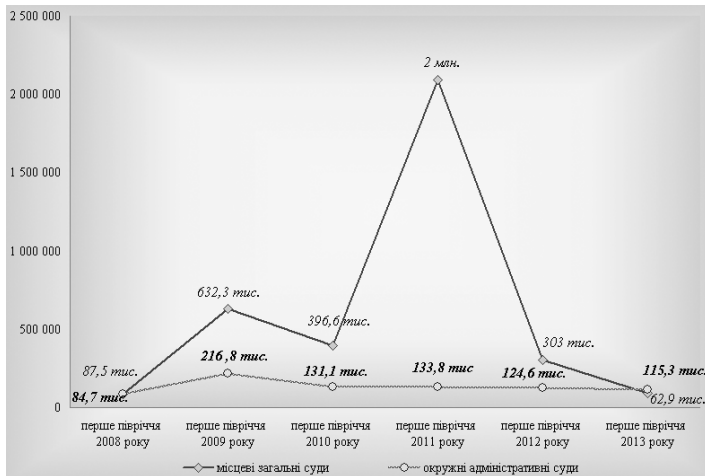
Обсяг роботи окружних адміністративних судів у першому півріччі 2013 року зменшився лише у 1,1 раза і становить 115 тисяч справ проти 124 тисяч у першому півріччі 2012 року. Проте відбулося значне зменшення надходження справ до місцевих загальних судів як адміністративних. У звітному періоді порівняно з першим півріччям 2012 року показник надходження справ до цих судів зменшився майже у 5 разів (з 303 048 до 62 883). Більш наглядно цю динаміку видно на графіку (див. графік 1 на с. 7).

З урахуванням нерозглянутих справ на початок звітного періоду на розгляді місцевих адміністративних судів перебувало понад 245 тисяч справ проти майже 676 тисяч у першому півріччі 2012 року.

Аналіз показників надходження адміністративних справ за категоріями свідчить, що у звітному періоді на 26% зменшилась кількість справ зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян (з 136 844, або 60%, до 47 354, або 34%). Зазначені явища призвели до збільшення на 15% частини справ зі спорів з приводу реалізації податкової політики та за зверненнями податкових органів із деякими видами вимог (з 43 956, або 19%, до 46 173, або 34%) та на 4% справ зі спорів з приводу забезпечення громадського порядку та безпеки (17 495, або 13%, проти 19 189, або 9%). Більш наглядно ці показники видно на діаграмі (див. діаграму на с. 7).

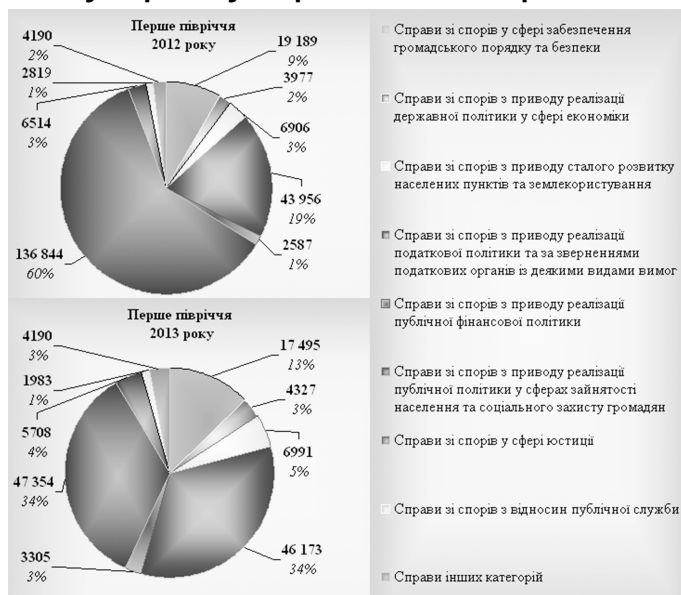
Графік 1

Динаміка надходження справ і матеріалів до місцевих адміністративних судів у першому півріччі 2008–2013 років у розрізі судів

Діаграма

Співвідношення показників надходження справ до місцевих адміністративних судів за категоріями у першому півріччі 2012–2013 років*

* Див. у кольорі на сторінці 3 обкладинки.

В останній категорії справ домінують справи зі спорів у сфері дорожнього руху, транспорту та перевезення пасажирів. У цій категорії справ спостерігається збільшення її частини у структурі адміністративних справ при зменшенні абсолютного показника.

Питома вага інших категорій справ змінилася на 1–2%.

Примітно, що зменшення справ зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах зайнятості населення та соціального захисту громадян вплинуло лише на структуру адміністративних справ у розрізі категорій, оскільки абсолютні показники надходження справ, крім справ зазначеної категорії, суттєвих змін не зазнали.

Аналізуючи показники розгляду справ місцевими адміністративними судами, зазначу, що впродовж першого півріччя 2013 року цими судами було розглянуто понад 191 тисячу, або 78% загальної кількості справ, що перебували на розгляді.

У свою чергу частина справ, розглянутих окружними адміністративними судами, становить понад 118 тисяч, або 81% загальної кількості справ, що перебували на розгляді в цих судах. Відзначу, що станом на 1 липня 2013 року в окружних адміністративних судах залишилися невіршеними понад 28 тисяч справ проти 38 тисяч у першому півріччі 2012 року.

Зменшення показників надходження справ позначилися на середніх показниках їх розгляду одним суддею.

Так, до одного судді окружного адміністративного суду у 2012 році в середньому надходило по 38 матеріалів проти 44 у відповідному періоді 2012 року. Водночас в окремих адміністративних судах спостерігаються значні відхилення від середнього показника. Зауважу, що середньомісячне навантаження на одного суддю за звітний період в окремих адміністративних судах було нерівномірним. Найбільший показник середньомісячного надходження матеріалів на розгляд до одного судді спостерігався в Сумському (70) та Житомирському (62) окружних адміністративних судах. Найменший — у Волинському (18) та Івано-Франківському (19) окружних адміністративних судах.

У свою чергу, середньомісячна кількість ухвалених судових рішень, якими закінчено розгляд справ, на одного суддю окружного адміністративного суду становила 39 судових рішень проти 44 в аналогічному періоді 2012 року. Разом із цим, показник середньомісячної кількості ухвалених судових рішень, якими закінчено розгляд справ, на одного суддю був також нерівномірним. Найбільший показник був у Сумському (67) та Житомирському (61) окружних адміністративних судах, найменший — в Івано-Франківському (19) та Волинському (20) окружних адміністративних судах.

Одним із критеріїв ефективності роботи судів, визначених Європейською комісією з ефективності правосуддя, є коефіцієнт врегулювань, який визна-

чається як співвідношення між показником надходженням справ та показником їх розгляду за певний період у відсотках.

Так, показник коефіцієнта врегулювань окружних адміністративних судів відображає, що ці суди в першому півріччі 2013 року забезпечили належний рівень здійснення судочинства.

У звітному періоді 19 із 27 окружних адміністративних судів забезпечили розгляд такої кількості справ, яка відповідала показникові надходження (суди, у яких коефіцієнт врегулювань становить 100 і більше відсотків).

Проте окружні адміністративні суди міст Севастополя та Києва, Житомирський, Чернігівський, Тернопільський, Полтавський, Сумський та Донецький окружні адміністративні суди, на жаль, тільки наближаються до стовідсоткового показника розгляду справ і матеріалів.

Одним із критеріїв визначення якості розгляду справ є строки їх розгляду.

У першому півріччі 2013 року переважну більшість справ окружними адміністративними судами розглянуто з дотриманням встановлених законом строків. Частина справ, розглянутих понад строки, становила 16% справ, що на 8% менше, ніж в аналогічному періоді 2012 року.

Відзначу, що у більшості окружних адміністративних судів спостерігається тенденція до зменшення кількості справ, розглянутих понад строки. Суттєво зменшилась кількість розглянутих понад строки справ у Хмельницькому окружному адміністративному суді (із 40 до 8%) та Окружному адміністративному суді Автономної Республіки Крим (з 47 до 18%). Лише показники Тернопільського, Львівського (по +5%) окружних адміністративних судів, Окружного адміністративного суду міста Києва (+6%), Чернівецького окружного адміністративного суду (+8%) мали тенденцію до збільшення.

Статистична звітність показує, що найбільше справ, розглянутих понад строки, спостерігається в Одеському (46%), Житомирському (38%) та Кіровоградському (34%) окружних адміністративних судах. Примітно, що минулого звітного періоду показники розглянутих понад строки справ у цих судах також були одними з найвищих.

Ці дані показують, що не завжди навантаження є причиною порушення строків розгляду справ.

Серед причин перевищення строку розгляду справ суди називають відкладення розгляду справ у зв'язку з необхідністю надання суду додаткових доказів, невиконання вимог суду щодо витребування доказів у справах, неявка сторін у судові засідання, заміну відповідача у справі тощо.

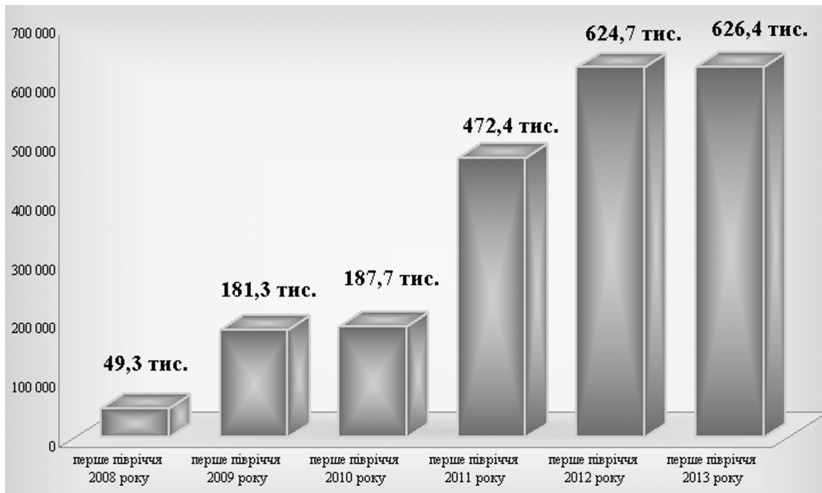
Зверну увагу на те, що Вищий адміністративний суд України неодноразово звертав увагу судів на необхідність дотримання строків розгляду адміністративних справ та рекомендував уживати заходів щодо регулярного призначення судових засідань та, у разі потреби, дисциплінування сторін, інших осіб, які беруть участь у справі.

II. Здійснення адміністративного судочинства апеляційними адміністративними судами

Щодо роботи апеляційних адміністративних судів, то у періоді, що аналізується, до цих судів надійшло понад 626 тисяч справ. Цей показник практично відповідає показнику надходження першого півріччя 2012 року (624 708). Загальна тенденція до зменшення надходження справ і матеріалів до місцевих адміністративних судів у першому півріччі 2013 року вплинула на показники надходження справ і матеріалів до апеляційних адміністративних судів, крім судів, у яких не було забезпечено своєчасну реєстрацію справ. Останній фактор став наслідком того, що у звітному періоді спостерігається надходження справ і матеріалів, яке відповідає рівню першого півріччя 2012 року. Цю динаміку відображено на гістограмі 2.

Гістограма 2

Динаміка надходження справ і матеріалів до апеляційних адміністративних судів у першому півріччі 2008–2013 років

З урахуванням справ і матеріалів, не розглянутих на початок цього року, на розгляді апеляційних адміністративних судів перебувало понад 1 мільйон 111 тисяч справ проти 1 мільйона 73 тисяч у порівнянні з першим півріччям 2012 року. У цей період в апеляційному порядку було розглянуто понад 511 тисяч справ проти майже 570 тисяч у першому півріччі 2012 року.

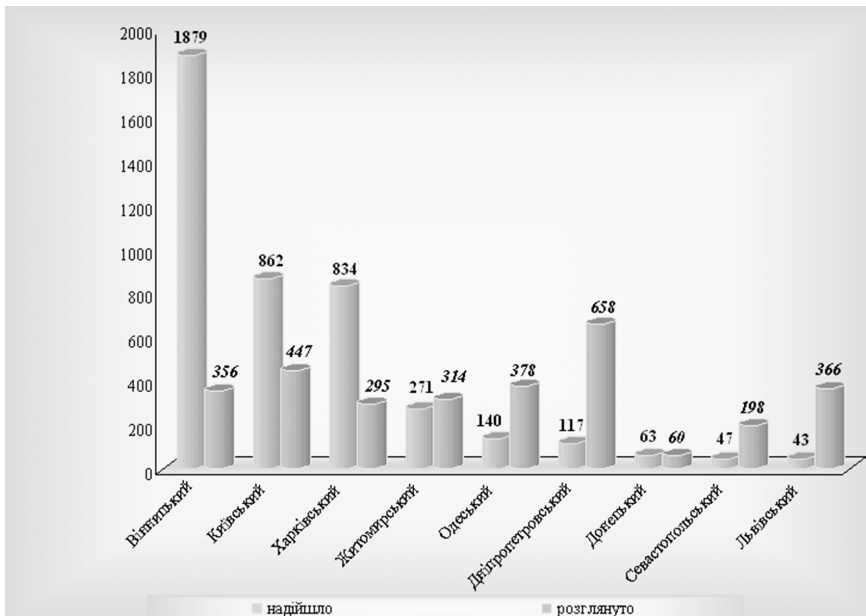
На кінець звітному періоду 600 тисяч, або 54% загальної кількості справ, що перебували на розгляді, не знайшли свого вирішення. Цей показник на 7% вищий, ніж аналогічний показник першого півріччя 2012 року (505 678, або 47%).

Водночас стабільність у порівнюваних показниках приховує їх певні контрасти в розрізі апеляційних адміністративних судів.

Так, упродовж першого півріччя 2013 року судді апеляційних адміністративних судів здійснювали судочинство в умовах неоднакового навантаження. У звітному періоді середні показники надходження та розгляду справ одним суддею апеляційного адміністративного суду мали досить широкий діапазон, що відображено на гістограмі 3.

Гістограма 3

Співвідношення середньомісячних показників надходження та розгляду справ одним суддею апеляційного адміністративного суду у першому півріччі 2013 року*

Як вбачається з наведених даних, найбільші показники середньомісячного надходження справ на розгляд до одного судді в першому півріччі 2013 року спостерігалися у Вінницькому (1 879) Київському (862) та Харківському (834) апеляційних адміністративних судах. Такі показники є результатом виконання постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 25 лютого 2013 року № 1 «Про стан здійснення правосуддя адміністративними судами у 2012 році» щодо реєстрації до 1 липня 2013 року всіх адміністративних справ.

Значно меншими є показники середньомісячного надходження у Житомирському (271), Дніпропетровському (117), Донецькому (63), Севастопольському (47) та Львівському (43) апеляційних адміністративних судах.

В середньому до одного судді апеляційного адміністративного суду щомісяця надходило 473 справи проти 439 — у першому півріччі 2012 року.

* Див. у кольорі на сторінці 3 обкладинки.

У свою чергу, середньомісячна кількість ухвалених судових рішень одним суддею апеляційного адміністративного суду становила 341 судове рішення проти 392 рішень у першому півріччі 2012 року.

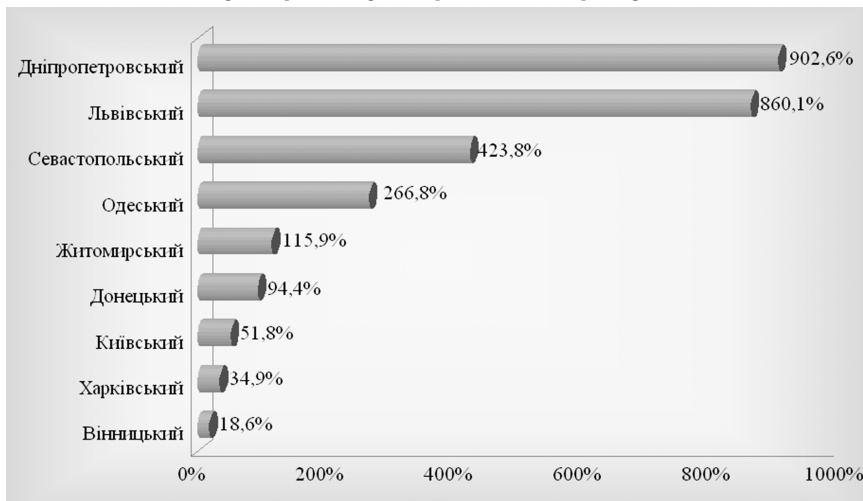
Зверну увагу не те, що за шість місяців 2013 року з майже 32 тисяч переглянутих судових рішень окружних адміністративних судів змінено чи скасовано 7 тисяч рішень. Показник змінених чи скасованих судових рішень відносно переглянутих, як і попереднього звітного періоду, становить 22%. Отже, в апеляційному порядку змінено чи скасовано кожне третє рішення цих судів.

Якщо розглянути показники кожного суду окремо — картина буде такою: найменше змінено чи скасовано рішень Житомирського (14%) та Харківського (16%) окружних адміністративних судів, а найбільше — Закарпатського (35%), Окружного адміністративного суду міста Севастополя (31%), Тернопільського (30%), Чернівецького, Івано-Франківського (по 28%) окружних адміністративних судах. наголошу, що така ситуація потребує вжиття адміністративними судами додаткових організаційних заходів щодо забезпечення оперативності та покращення якості розгляду справ.

Загалом оцінюючи ефективність роботи апеляційних адміністративних судів, необхідно зазначити, що їх коефіцієнт врегулювань має досить широкий діапазон. Звернімося до гістограми 4.

Гістограма 4

Коефіцієнт врегулювань апеляційних адміністративних судів у першому півріччі 2013 року

Ці дані свідчать про те, що на коефіцієнт врегулювань Дніпропетровського, Львівського, Севастопольського, Одеського, Житомирського, Донецького апеляційних адміністративних судів вплинуло незначне надхо-

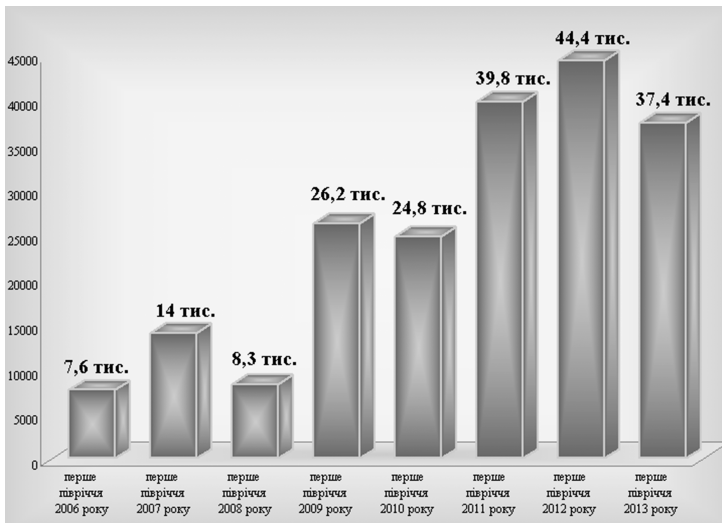
дження справ порівняно з іншими судами, що дозволило цим судам суттєво зменшити кількість нерозглянутих справ. Показники Вінницького, Харківського та Київського апеляційних адміністративних судів є наслідком виконаної роботи з реєстрації адміністративних справ.

III. Здійснення адміністративного судочинства Вищим адміністративним судом України

Що стосується здійснення адміністративного судочинства Вищим адміністративним судом України, то у першому півріччі 2013 року, як і в місцевих адміністративних судах, також спостерігалася тенденція до зменшення кількості надходження справ до суду. Це наглядно представлено на гістограмі 5.

Гістограма 5

Показники надходження справ до Вищого адміністративного суду України у першому півріччі 2006–2012 років

Отже, упродовж першого півріччя 2013 року до Вищого адміністративного суду України надійшло понад 37 тисяч матеріалів проти 44 тисяч у порівнянні з першим півріччям 2012 року. Як і минулого року, у звітному періоді зменшення показника надходження справ є наслідком зменшення кількості звернень до суду в так званих «соціальних справах».

Кількість справ, що перебували на розгляді впродовж звітного періоду зменшилася зі 140 тисяч у першому півріччі 2012 року до 109 з половиною тисяч у звітному періоді 2013 року.

На кінець звітного періоду залишилися нерозглянутими понад 56 тисяч, або 52% загальної кількості справ, що перебували на розгляді. Порівняно з результатами першого півріччя 2012 року кількість нерозглянутих справ у звітному періоді зменшилась на 8%.

Навантаження на суддів хоч і знизилося, проте, як і раніше є надмірним. Відповідно до статистичних даних, у першому півріччі 2013 року до одного судді в середньому надходило по 112 матеріалів щомісяця, це удвічі менше порівняно з аналогічним періодом 2012 року (208).

Середній показник кількості судових рішень, якими закінчено розгляд справ, становив 137 судових рішень проти 247 рішень у відповідному періоді 2012 року. Зауважу, що такі показники пояснюються не зменшенням інтенсивності роботи, а попередніми змінами в законодавстві, які тягли за собою передачу справ від однієї юрисдикції до іншої. Відповідно завершеними вважалися справи, які по суті не розглядалися.

Коефіцієнт врегулювань Вищого адміністративного суду України у першому півріччі 2013 року становив 126%.

З метою підвищення ефективності судочинства така статистична інформація в розрізі суддів ВАСУ систематично аналізується керівництвом суду. У зв'язку з цим, змушений зауважити, що у окремих суддів показники розгляду справ з невідомих причин менші за 100% та відображають низьку ефективність роботи. Ситуація, коли одні можуть працювати в умовах високого навантаження, інші ні, є неприпустимою. Тому причини щодо таких розбіжностей у ефективності роботи мають бути детально обговорені секретарями судових палат Вищого адміністративного суду України за участю суддів цих судових палат.

Відзначу, що позитивним для звітнього періоду є те, що показник розгляду справ продовжує перевищувати показник їх надходження, тобто тенденція до накопичення залишку нерозглянутих справ, яка мала місце у попередніх роках у зв'язку зі значним надходженням справ, поступово змінюється на протилежну.

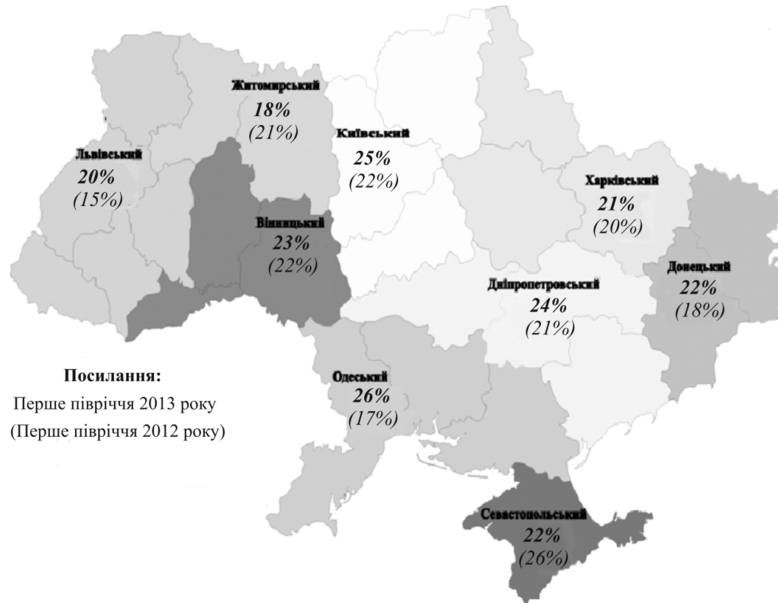
Аналіз результатів перегляду судових рішень Вищим адміністративним судом України показав, що адміністративні суди переважно правильно вирішували справи.

За результатами касаційного перегляду судових рішень апеляційних адміністративних судів у звітному періоді Вищий адміністративний суд України змінив чи скасував рішення у майже 5 тисячах, або 22% справ, розглянутих у касаційному порядку. Порівняно з першим півріччям 2012 року цей показник збільшився на 3%. Ці дані відображено на картограмі (див. картограму на с. 15).

Аналіз даних картограми знову ж таки підтверджує висновок про те, що не завжди надмірне навантаження є причиною збільшення судових помилок при ухваленні рішень. Так, наприклад, у Житомирському та Одеському апеляційних адміністративних судах показники розгляду кількості справ майже однакові. При цьому показник скасованих у касаційному порядку рішень Житомирського апеляційного адміністративного суду є найнижчим, а Одеського — один з найвищих.

Картограма

Співвідношення кількості переглянутих судових рішень апеляційних адміністративних судів та скасованих чи змінених у касаційному порядку

Аналізуючи результати перегляду судових рішень окружних адміністративних судів (залишених без змін в апеляційному порядку) та скасованих чи змінених у касаційному порядку, відзначаю, що у першому півріччі 2013 року найменше змінено чи скасовано рішень Полтавського (11%) та Сумського (13%) окружних адміністративних судів, хоча порівняно з попереднім звітним періодом показники цих судів збільшилися відповідно на 2 та 3%.

Найбільша частина змінених чи скасованих судових рішень у загальній кількості переглянутих у касаційному порядку спостерігалася в Івано-Франківському (34%), Черкаському та Тернопільському (по 27%) окружних адміністративних судах.

Ці показники відображають кількість справ, у яких Вищим адміністративним судом України виявлено помилки у застосуванні законодавства судами першої інстанції, що не були виправлені судами апеляційної інстанції.

Можна навести ще багато статистичних даних, які дають можливість оцінити діяльність адміністративних судів, однак, підсумовуючи кількісно-якісний аспект їхньої роботи, хотів би відзначити, що перше півріччя 2013 року здебільшого мало характер оперативного та якісного розгляду всіх категорій адміністративних справ. Проте статистичні показники відобразили неоднакову ефективність роботи як судів, так і окремих суддів. У зв'язку з

цим вважаю, що перш за все головам судів, у яких статистичні показники гірші, необхідно виявити всі негативні фактори, які впливають та можуть вплинути у подальшому на ефективність роботи судів, та вжити заходів щодо їх усунення.

Кількість справ, що перебували на розгляді Вищого адміністративного суду України, була досить високою. Однак, загалом, навантаження на суд у першому півріччі 2013 року порівняно з попереднім періодом не змінилося.

За підсумками діяльності Вищого адміністративного суду України у першому півріччі 2013 року ми можемо бути задоволені досягнутими кількісними показниками щодо розгляду справ та матеріалів. Але, на жаль, певне занепокоєння викликає якісна сторона нашої роботи. Питання однакового застосування чинного законодавства у діяльності адміністративних судів поки що залишається проблемним. Є ряд норм, які судді суду застосовують по-різному.

Наприклад, у першому півріччі 2013 року набуло проблемності питання невизначеності позиції стосовно процесуальних дій суду в разі пред'явлення позовних вимог, які не мають правового характеру, — щодо оскарження висновків актів перевірок, листів та інших актів, що не створюють правових наслідків. Досі немає остаточної позиції з цього питання навіть у суддів ВСУ: чи закривати провадження у таких справах, чи відмовляти в позові. Враховуючи те, що це питання стосується застосування норм КАС України і належить до компетенції всіх судових палат Вищого адміністративного суду України, було надіслано звернення до секретаря Пленуму ВАСУ з проханням опрацювати порушене питання.

Низка проблемних питань виникла із застосуванням законодавчих новел, які з'явилися, зокрема, у податковому законодавстві та законодавстві, що регулює справляння плати за землю тощо.

Однак проблеми були й із застосуванням сталого законодавства України. Так, під час розгляду виборчих справ було виявлено, що є прогалини у сфері регулювання виборчих правовідносин. У цій сфері закон потребує удосконалення в частині правових норм, які захищають право виборців на законність набуття представницького мандата народними депутатами України після оголошення результатів виборів.

Також має бути чітко прописана у законодавстві України процедура перевірки дотримання вимог закону після встановлення результатів виборів, законності підстав набуття статусу і повноважень народного депутата України, враховуючи принцип верховенства права. На мою думку, такі правові норми сприятимуть забезпеченню своєчасного та ефективного судового захисту конституційного права громадян на легітимний законодавчий орган.

Згідно з рекомендаціями Кодексу належної практики у виборчих справах, прийнятого Венеціанською комісією 18–19 жовтня 2002 року, «дуже важливо, щоб процедура оскарження, а зокрема повноваження й функції різних

органів, що беруть участь у ній, були чітко прописані в законі: це допоможе уникнути будь-якої позитивної або негативної колізії прав» (пункт 97).

У пункті 101 цього Кодексу визначено, що «важливе значення мають повноваження органів з розгляду оскаржень. Вони мають бути вповноважені анулювати вибори в разі, якщо виявлені порушення могли вплинути на їх результати, тобто на розподіл місць. На територіях, де результати були анульовані, вибори мають бути проведені повторно».

Відповідно до пункту 92 Спільного висновку до проектів змін до законів про вибори народних депутатів та про Центральну виборчу комісію та про повторні вибори в Україні Венеціанської комісії та ОБСЄ від 17 червня 2013 року Венеціанська комісія та ОБСЄ рекомендує, щоб всі положення проекту виборчого закону про визнання недійсними результатів виборів були переглянуті, щоб встановити чіткі правила і процедуру про визнання їх недійсними, засновані на об'єктивних критеріях, а не довільних висновках.

13 серпня 2013 року в Україні пройшов перший круглий стіл, організований Міністерством юстиції України, присвячений обговоренню зауважень і рекомендацій Венеціанської комісії та ОБСЄ щодо внесення змін до Конституції України та проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів».

Вважаю, що робота з удосконалення законодавства з питань проведення виборів повинна охопити й усунення прогалин процесуальних норм закону щодо процедури оскарження результатів виборів та всеукраїнського референдуму.

Також є необхідність прийняття нової постанови Пленуму ВАСУ, яка б містила чіткі орієнтири при застосуванні законодавства під час розгляду та вирішення справ, у яких відповідачами є виборчі комісії, в тому числі й ЦВК, під час виборів (референдуму) та поза межами цих процесів.

Відзначу, що під час підготовки відповіді на звернення Голови Комітету Верховної Ради України з питань верховенства права та правосуддя щодо надання інформації про застосування адміністративними судами положень законів України, віднесених до предмета відання Комітету, Вищий адміністративний суд України опрацював пропозиції, висловлені судьями адміністративних судів України. Узагальнення наданих пропозицій показало наявність проблем та необхідність удосконалення адміністративного судочинства (проблемними вбачаються питання невизначеності низки понять, юрисдикції судів, виконання рішень адміністративних судів тощо).

Аналізуючи загалом вивчення судової практики, необхідно зазначити, що цей напрямок потребує посиленої уваги суддів Вищого адміністративного суду України — більш ретельного вивчення здійснених узагальнень судової практики та порушених у них проблемних питань.

Упродовж звітнього періоду майже в 1,4 раза збільшилося надходження заяв про перегляд рішень Верховним Судом України. З урахуванням залишку нерозглянутих заяв на початок першого півріччя 2013 року на розгляді Вищого адміністративного суду України перебувало 3 тисячі 45 заяв проти 2 тисяч 230 заяв у попередньому періоді. Упродовж звітнього періоду судді розглянули майже 2 тисячі 700, або 91 % таких заяв, що перебували на розгляді.

За даними відсоток офіційної статистичної звітності Верховного Суду України, за перше півріччя 2013 року цей суд по суті розглянув 210 адміністративних справ, що в 1,4 раза менше, ніж за шість перших місяців 2012 року (301 справа).

За наслідками перегляду судових рішень Верховним Судом України у першому півріччі 2013 року у 153 справах прийнято постанови про відмову в задоволенні заяви, або у 73% справ, що перебували на розгляді.

У 55 справах Верховний Суд України заяви задовольнив та скасував рішення Вищого адміністративного суду України (у 52 справах — повністю, у 3 — частково). Частина справ, у яких скасовано рішення Вищого адміністративного суду України, становить 26%. Порівняно з першим півріччям 2012 року цей показник зменшився на 4% (89 справ, або 30%).

Підставами скасування судових рішень стало неоднакове застосування одних і тих самих норм матеріального права.

Статистичні дані свідчать про існування проблеми єдності судової практики у Вищому адміністративному суді України, хоча в суді приділяється велика увага вивченню судової практики перегляду Верховним Судом судових рішень ВАСУ, особливо на предмет їх скасування.

Для забезпечення єдності судової практики та дотримання правових позицій Верховного Суду України в адміністративних справах Вищий адміністративний суд України у першому півріччі 2013 році продовжував проводити роботу з формування банку постанов Верховного Суду України, прийнятих за результатами перегляду судових рішень Вищого адміністративного суду України, які в порядку надходження доводилися до відома суддів ВАСУ та судів нижчого рівня.

Також забезпечується формування правових позицій для наповнення Базы правових позицій Верховного Суду України та Вищого адміністративного суду України в адміністративних справах, яка перебуває у вільному доступі на веб-сайті Вищого адміністративного суду України.

Випадки невідповідності позицій практиці Вищого адміністративного суду України та Верховного Суду України доводяться до відома керівництва суду. У свою чергу задля вирішення актуальних питань Вищий адміністративний суд України постійно надає методичну допомогу апеляційним та місцевим адміністративним судам.

Разом із цим особлива увага у першому півріччі 2013 року у ВАСУ приділялася питанням застосування практики Європейського суду з прав людини. Так, потягом першого півріччя 2013 року у Вищому адміністративному суді України опрацьовувалися рішення Європейського суду з прав людини, які надходили від Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини.

Вважаю, що головам апеляційних адміністративних судів необхідно продовжувати активну роботу з надання адміністративним судам методичної допомоги в застосуванні законодавства. Про таку необхідність свідчить той факт, що безпосередньо до Вищого адміністративного суду України постійно надходять звернення окружних судів.

Варто також зазначити, що Пленум Вищого адміністративного суду України також реагує на зміни в чинному законодавстві. Так, для забезпечення єдності судової практики при розгляді відповідних категорій спорів у 2013 році Пленум прийняв 9 постанов роз'яснювального характеру.

Відзначу, що керівництво Вищого адміністративного суду активно сприяє вирішенню в адміністративних судах організаційних, кадрових, матеріально-технічних питань тощо.

Разом із цим вбачаю за необхідне і керівникам судів та органам судового самоврядування цих судів також активніше докладати всіх зусиль для розв'язання нагальних проблем, що виникають у роботі.

Є питання, яке не можу залишити поза увагою — це неналежне ведення документообігу у судах.

Для прикладу Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд, отримуючи справу з першої інстанції, змінює номер справи на новий номер провадження, і в подальшому справа розміщується у Єдиному державному реєстрі судових рішень уже під іншим номером. Проте відповідно до порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень при надсиланні до Реєстру електронних копій судових рішень до кожної такої копії додається електронна інформаційна картка, в якій зазначається номер і дата судової справи (якщо номер судової справи змінено, додатково зазначається попередній номер і дата судової справи) (п. 15 постанови Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 р. № 740 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень»). Отже, зміна номера справи на номер провадження за своїми наслідками призводить до неможливості громадянам ознайомитися із судовими рішеннями, а це є грубим порушенням Закону України «Про доступ до судових рішень».

Наступний вражаючий приклад неналежного оформлення документів приведу знову ж таки з роботи Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду. Так нещодавно у справі № К/800/46778/13 здивувала заява про поновлення пропущеного строку подання касаційної скарги. Із

заяви впливає, що Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд ухвалу, якою рішення Господарського суду Кіровоградської області від 30 жовтня 2007 року залишив без змін, постановив 29 вересня 2010 року, а цю ухвалу податковий орган отримав по пошті лише 27 вересня 2012 року, про що свідчить поштовий штамп на конверті та штамп вхідної кореспонденції. Окрім цього справу суд повернув до першої інстанції 4 січня 2013 року. Тобто тільки через два роки належний адресат зміг отримати рішення суду, а справа повернута до першої інстанції через два з половиною роки. У зв'язку з цим був пропущений законодавчо встановлений строк для касаційного оскарження.

Також одне з проблемних питань, на яке слід звернути увагу, це неналежне вивчення судьями окремих заяв громадян. Інколи, замість вчинення процесуальних дій щодо заяв, які мають процесуальний характер, судді відповідають на них у рамках законодавства про звернення громадян, або ще гірше: на такі заяви відповідає керівник апарату суду, внаслідок чого відбувається ухилення від застосування процесуального законодавства. Через це переважна більшість таких звернень, як додаткові скарги надходять на адресу керівництва суду. Зрозумілим є невдоволення учасників судового процесу та їх вимоги про притягнення винних до дисциплінарної відповідальності.

Я можу назвати ще багато подібних прикладів, однак зауважу, що такі негативні випадки, які перекреслюють увесь позитив у роботі адміністративного судочинства, повинні бути якнайшвидше виявлені та викорінені, а особи, з вини яких відбуваються порушення, притягнуті до відповідальності.

Окрему увагу хочу звернути на важливість діяльності судів у напрямку підвищення поінформованості суспільства про свою роботу. Суди повинні бути відкритими для суспільства. У цьому питанні особливо актуальним видається висвітлення суті судових рішень із найбільш резонансних та суспільно значимих справ. Вважаю, що висвітлення у ЗМІ та роз'яснення змісту таких рішень дозволить чітко, доступно й оперативно донести позицію суду при ухваленні того чи іншого рішення. Переконалий, робота у цьому напрямку здатна суттєво підвищити рівень довіри до судів та зміцнити їх авторитет.

На завершення хочу сказати, що в першому півріччі 2013 року судам адміністративної юрисдикції вдалося реалізувати накреслені плани та виконати основні завдання. Аналіз статистичних даних засвідчив наявність позитивних змін у сфері здійснення адміністративного судочинства: зменшення кількості надходження справ і матеріалів до судів усіх інстанцій, зменшення в окружних адміністративних судах, окремих апеляційних адміністративних судах та Вищому адміністративному суді України кількості справ, які на кінець звітної періоду потребують розгляду, скорочення строків розгляду справ. Позитивні зрушення відбулися завдяки впровадженню судово-правової реформи 2010 року, а також проведенню роботи з інформування громад-

ськості про діяльність адміністративних судів, здійсненню організаційних заходів тощо.

Водночас показник кількості справ, розглянутих понад строки, кількості скасованих чи змінених судових рішень в апеляційному та касаційному порядку поки що залишається високим.

Упевнений, що наведені показники, які характеризували діяльність адміністративних судів у першому півріччі 2013 року, будуть узяті до уваги цими судами, а виявлені у звітному періоді проблемні питання обов'язково знайдуть свого вирішення у найближчому майбутньому.